

آذان و اقامه

برای نماز

Ketabton.com

دیپلومات: الحاج سید علیہ عابد پیمان سویدن

۱۳۹۴

تتبع، نگارش و نوشته از:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

و داکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

www.masjed.se

آذان واقامه برای نماز

بسم الله الرحمن الرحيم

آذان واقامه برای نماز

علماء در تعریف آذان میگویند: آذان از نظر لغوی به معنی «آگاهی دادن»، «آگاهانیدن» و «خبر به گوش رساندن» است. آذان در اصطلاح شرع اسلامی عبارت است از اعلان کردن رسیدن وقت نماز با الفاظ مخصوص تعریف و تفسیر گردیده است.

آذان دعوت کردن مسلمانان است به حضور در نماز، نمازی که سبب نجات و رستگاری انسان در دنیا و آخرت میشود. آذان را مؤذن در جایی بلند مانند مناره مسجد میخواند. در شروع اسلام برای هر نماز، ابتدا آذان و سپس اقامه خوانده شود.

مؤرخین مینویسند که در صدر اسلام، مسلمانان از آذان غرض دعوت مسلمانان به یک امر مهم نیز استفاده بعمل آورده اند، بطور مثال مسلمانان در دعوت به جنگ خیبر از آذان استفاده نمودند. در حدیث شریف آمده است: «لایسمع ندا ء المؤمن جن ولا انس ولا شیء إلا شهد له یوم القیامه» (هر جن و یا هر انسانی یا هر چیز دیگری که صدای مؤذن را می شنود، در روز قیامت برای او شهادت میدهد.)

همچنین خداوند پاک (در سوره فصلت: آیه ۳۳) میفرماید: «ومن احسن قولاً ممن دعا إلى الله وعمل صالحاً» (قول چه کسی زیباتر و بهتر از قول کسی است که مردم را به سوی پروردگار بسوی الله دعوت می کند و عمل نیک انجام میدهد).

علماء و مفسران در تفسیر این آیه میفرمایند که: این آیه در باره مؤذن نازل شده است چون مؤذن مسلمانان را برای ادای نماز و ذکر پروردگار دعوت می کند و هم نماز میخواند.

«آذان» شعار توحیدی مسلمانان است.

«آذان» شهادت بریگانگی خداوند و رسالت پیامبر صلی الله علیه وسلم است.

«آذان» صدا و آواز بیدار باش برای عبادت پروردگار عالمیان است.

«آذان» اعلام رسیدن وقت نماز است.

آذان عبادتی است قبل از نماز و یکی از بزرگترین شعایر اسلام و مشهورترین نشانه های برجسته آن. اگر تاریخ ادیان را مرور نمایم، بوضاحت تام در خواهیم یافت که همه ادیان ابراهیمی، برای دعوت پیروان خویش به عبادت از وسایل متعددی استفاده بعمل آورده اند که از جمله پیروان دین مسیحیت بانواختن (ناقوس) و (جرس) از پیروان خویش غرض اجرای عبادت به کلیسا دعوت میکنند.

ولی ناگفته نماند عظمت که در «آذان» دین مقدس اسلام نهفته است در هیچ یکی از آذان ادیان آسمانی دیده نمیشود. عظمت مفهوم و دعوت آذان اسلامی از چنان قوتی برخوردار است که حتی غیر مسلمین را هم زیر تاثیر خویش قرار میدهد.

در آذان مسلمانان، مؤذن داعی مردم بسوی پروردگار است، آذان دعوت به کسانی است که از روی نسیان پروردگار خویش را فراموش کرده باشند، با صدای آذان نسیان انسان از بین رفته و روح به سوی خالق خود می کنند.

آذان دعوت زنده است. زمانیکه انسان صدای مبارک و با عظمت آذان را میشنود در همان لحظه در فکر نماز می افتد. صدای آذان زمین و آسمان را با هم پیوند میدهد و تواضع مخلوق را با عظمت پروردگار در هم می آمیزد.

در آذان تبلیغ است، در آذان تکبیر است، در آذان توحید است، در آذان شهادت و یگانگی است، در آذان عظمت پروردگار است و شهادت بر رسالت محمد صلی الله علیه وسلم است. در آذان توصیه به نماز است. آذان دعوت مسلمانان به ر استگاری، صداقت و پاک دلی است.

آذان واقامه برای نماز

در حدیثی آمده است: «ان الشیطان اذسمع الند هرب» هر زمانیکه شیطان صدای آذان را می شنود فرار میکند. در وقت آذان بر شیطان خو و هیبت طاری گردیده با حواس پریشان فرار می نماید، و تا جائیکه صدای آذان شنیده شود هر گز نمی ایستد. (روای حدیث بخاری و مسلم است). در آذان مؤذن با صدای با عظمت «الله اکبر» خویش به همه موجودات و مخلوقات عالم با تمام صراحت اعلام میدارد که: همه شما محکوم به فنا و زوال هستید مگر الله.

تاریخچه آذان:

در تاریخ اسلام آمده است که مشروعیت آذان در سال اول هجرت آغاز شد، زمانیکه مسلمانان وارد مدینه منوره شدند و از کار بنا و اعمار اولین مسجد (مسجد نبوی) خلاص شدند، پیش از مشروعیت آذان، چون وقت نماز داخل می شد، شخصی به راه ها می گشت و مردم از داخل وقت نماز خبر کرده و می گفت: «الصلوة» «الصلوة».

ولی همه روزه بحث به منظور مطلع گردانیدن مسلمانان و اینکه مسلمان چطور اطلاع بیابند تا غرض ادای نماز به جماعت بیابند جریان داشت.

در این میان برخی از صحابه عرض داشتند که از کلمه «الصلوة جامع» استفاده بعمل می آوریم، و برخی پیشنهادات دیگری ارائه نمودند، بلاخره در یکی از روزها حضرت محمد صلی الله علیه وسلم با یاران خویش نشست و مسأله آذان را مورد بحث قرار داد، که چگونه میتوانیم وقت نماز را به مسلمانان ابلاغ بداریم. بعضی از صحابه کرام گفتند مانند نصارا وقت نماز را باید بوسیله ناقوس اعلام بداریم، بعضی گفتند مانند یهود بوق را استعمال کنیم، و دیگران گفتند ما نند مجوسیان آتش می افروزیم، تا مردم بدانند که وقت نماز فرا رسیده است و به مسجد بیایند.

هیچ کدام از این پیشنهادات طرح شده مورد قبول پیامبر اسلام حضرت محمد صلی الله علیه وسلم قرار نگرفت.

بنابر روایت (ابن اسحاق عبد الله بن زید بن شعلبه) در شب همان روز خواب دیده و جریان خواب خویش را حضور محمد صلی الله علیه وسلم عرض کرد و چنین فرمود: «من شب خواب بودم که شخص سبز پوش نزد آمد و ناقوس بدست داشت. از وی پرسیدم: ناقوست رانمی فروشی؟ گفت: بدان چه میکنی؟ گفتم: بوسیله آن مردم را برای نماز دعوت میکنیم. گفت: بهتر از این را برایت نشان بدهم گفتم: آن چیست؟ گفت با این ندا مردم را دعوت کنید: و کلمات آذان را برایش بیان داشت. چون رسول الله صلی الله علیه وسلم را از خواب با خبر ساخت آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمود:

«انشالله این خواب حق است بر خیز و بلال را با خود ببر و این کلمات را برایش یاد بده که با این کلمات آذان بگوید زیرا آواز او رساتر از آواز توست.»

هنگامیکه بلال آذان داد. حضرت عمر فاروق آنرا شنید و از خانه پر آمد و نزد پیامبر اسلام آمد و گفت: «قسم بذاتیست که ترا بحق فرستاده، من هم مانند او این کلمات را بخواب دیده ام» حضرت محمد صلی الله علیه وسلم گفت: «این جای شکر است» و بدین ترتیب آذان بین مسلمانان ترویج یافت.

امام عینی رحمه الله می گوید که در مسند حارث بن ابي آسامه آمده است که: اولین کسی که آذان داد، جبرئیل علیه السلام بود که در آسمان دنیا آذان داد، و آذانش را بلال و عمر رضی الله عنهما شنیدند، بلال شتابان نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد و آنچه را که شنیده بود قصه کرد، پیامبر صلی الله علیه وسلم برایش گفتند که: عمر از تو سبقت جست.

بعد از مشروعیت آذان رسول الله صلی الله علیه وسلم شب و روز، در سفر و حضر بر آن مداومت نمودند که ترك آن از آنحضرت صلی الله علیه وسلم یا اجازه تركش تا رحلت سرور کاینات

آذان واقامه برای نماز

شنیده نشده است. پس از آن یاران برگزیده پیامبر اسلام آنرا ادامه دادند، زیرا بخاطر امر رسول الله صلی الله علیه وسلم در چند حدیث آذان واجب گردیده بود.

صفت آذان:

آذان طوریکه در احادیث صحیحه وارد شده است، با نام الله «الله اکبر» وبا وحدانیت الله ورسالت پیغمبر صلی الله علیه وسلم، و دعوت به رستگاری به اوج خود میرسد.

الفاظ آذان:

- الله اکبر، الله اکبر.
- الله اکبر، الله اکبر.
- أشهد أن لا اله الا الله ، أشهد أن لا اله الا الله.
- أشهد أن محمدا رسول الله ، أشهد أن محمدا رسول الله.
- حيّ على الصلاة ، حيّ على الصلاة .
- حيّ على الفلاح ، حيّ على الفلاح.
- الله اکبر ، الله اکبر.
- لا اله الا الله.

ولی در نماز صبح مؤذن بعد از گفتن «حي على الفلاح» وقبل از «الله اکبر» اخير دو بار میگوید: «الصلاة خير من النوم ، الصلاة خير من النوم» سپس میگوید : الله اکبر ، الله اکبر ، لا اله الا الله .

ترجمه آذان:

- معبود به حق بزرگترین است، معبود به بزرگترین است.
- معبود به حق بزرگترین است، معبود به بزرگترین است.
- گواهی می دهم که بجز الله دیگر معبود به حقی نیست ،
- شهادت میدهم که بجز الله دیگر معبود به حقی نیست.
- شهادت می دهم که محمد فرستاده الله است، گواهی می دهم که محمد فرستاده الله است.
- بشتابید به سوی نماز، بشتابید به سوی نماز.
- بشتابید به سوی کامیابی، بشتابید به سوی کامیابی.
- معبود به حق بزرگترین است، معبود به بزرگترین است.
- بجز الله دیگر معبود به حقی نیست.

خواننده محترم!

طوریکه گفتیم : آذان صدای مقدس است که برای سامع خویش ندای آزادی ونسیم حیات بخش استقلال وعظمت را می آموزاند. زمانیکه شنیدن ندای آسمانی در فضا می پیچد، با قلب خود بزرگی این نداء وعظمت آن ذات جلیل را که این ندا بخاطر اوست احساس کن وآچه را که خیر ورستگاری تر بدان فرا می خواند ، به یاد بیاور وبدن هر بزرگی جز خدا حقیر است وهرگاه تصور نمودی در جهان چیزی بزرگ است ، پس بدان که خدا بزرگتر است ، خدا بزرگتر است . همان طوریکه که گفتیم ، آذان به معنی خبر کردن ، اطلاع دادن واعلان نمودن است ، پس هر زمانیکه انسان این ندای با عظمت ملکوتی را میشنود باید به آن گوش فرا دهد وآچه را که مؤذن می گوید از طی و ژرفای قلب مؤذن را همراهی کند.

آذان واقامه برای نماز

زمانیکه مؤذن: «حی علی الصلاة» و «حی علی الفلاح» میگوید بر سامع است تا: «لاحول ولا قوة الا بالله، لاحول ولا قوة الا بالله» بگوید.

در حدیث صحیح از امام بخاری روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «وقتیکه مؤذن می گوید، الله اکبر، الله اکبر، پس یکی از شما هم گوید، الله اکبر، الله اکبر، زمانیکه مؤذن میگوید: «أشهد أن لا اله الا الله» و کسی که می شنود گوید: «أشهد أن لا اله الا الله» چون مؤذن گوید: «أشهد أن محمد أ رسول الله» سامع هم گوید: «أشهد أن محمد أ رسول الله» سپس مؤذن گوید: «حی علی الصلاة، سامع هم گوید: «لاحول ولا قوة الا بالله» زمانیکه مؤذن میگوید «حی علی الفلاح» سامع گوید «لاحول ولا قوة الا بالله» بگوید.

زمانیکه مؤذن گوید: «الله اکبر، الله اکبر، سامع گوید: «الله اکبر، الله اکبر» زمانیکه مؤذن گوید: «لا اله الا الله» شخص سامع گوید «لا اله الا الله» که به ادای این کلمات در قلب خود داخل شود در جنت.

شنونده بعد از اینکه اجابت مؤذن را پایان داد بر پیامبر صلی الله درود بفرسته و از خداوند عفو گناهان گذشته و آینده طلب دعا نماید.

فضیلت آذان:

در مورد فضیلت آذان در حدیثی که از حضرت از معاویه (رض) روایت گردیده آمده است: «إن المؤذنین أطول الناس أعتاقاً يوم القيامة» (صحیح جامع الصغیر (6645)، صحیح امام مسلم (1/290/387)). «همانا گردن مؤذنان در روز قیامت از همه ی مردم بلندتر است».

عبدالرحمن بن عبدالله بن عبدالرحمن بن ابی صعصعه انصاری مازنی از پدرش نقل کرده که ابوسعید خدری به او گفت: «إني أراك تحب الغنم البادية، فإذا كنت في غنمك أو باديتك فأذنت بالصلاة فارفع صوتك بالنداء، فإنه لا يسمع مدى صوت المؤذن جن ولا إنس ولا شيء إلا شهد له يوم القيامة قال أبو سعيد: سمعته من رسول الله» (می بینم که گوسفند و صحرا را دوست داری پس هر وقت با گوسفندان یا در صحرا بودی و برای نماز آذان گفتی، صدایت را بلند کن، زیرا که جن، انسان و هر چیز دیگری که صدای مؤذن را می شنود، در روز قیامت برای او گواهی می دهند، ابوسعید گفت این سخن را از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنیدم). (صحیح: (صحیح سنن نسائی 625)، صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/87/609)، سنن نسائی (2/12)).

حکم آذان:

آذان اعلام فرا رسیدن وقت نماز با الفاظی مخصوص است فقه السنه (1/94). و حکم آن واجب است. در حدیثی از مالک بن حویرث روایت است: پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «إذا حضرت الصلاة فليؤذن لكم أحدكم وليؤمكم أكبركم» (هنگامی که وقت نماز فرا رسید یکی از شما آذان بگوید و بزرگترین شما امامت کند». پیامبر صلی اله علیه وسلم به گفتن آذان دستور داده است و امر همچنانکه معلوم است برای وجوب است). (متفق علیه: صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/11/631)،

صحیح امام مسلم (1/465/674)).

هكذا در حدیثی دیگری از انس (رض) روایت است: «أن النبي كان إذا غزا بنا قوما لم يكن يغزو بنا حتى يصبح وينظشر، فإن سمع أذانا كف عنهم، وإن لم يسمع أذانا أغار عليهم» متفق علیه: صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/89/610)، این لفظ بخاری است، صحیح امام مسلم (1/288/382) مسلم «هرگاه پیامبر صلی الله علیه وسلم با ما به جنگ قومی می رفت تا فرا رسیدن صبح نمی جنگید و نگاه می کرد اگر آذانی می شنید دست نگه می داشت و اگر آذانی نمی شنید بر آنها شبیخون می زد».

آذان و اقامه برای نماز

حکم آذان قبل از نماز چیست؟

باتک و آذان طوریکه قبلاً یادآور شدیم، عبارت است از اعلام و فرارسیدن وقت نماز وسیله الفاظ و کلمات مخصوص آذان هم دعوت مردم برای ادای نماز جماعت و هم یک از شعائر اسلامی است. آذان برای ساکنان یک شهر، روستا و یک قریه فرض کفایی است، یعنی لازمست که حداقل یک نفر یا یک مسجد آذان دهد. البته برخی از علماء آنرا واجب نمی دانند و بر این اساس خواندن آذان قبل از نماز لازم نیست.

از مالک بن حویرث روایت است: پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةَ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَ لِيَوْمِكُمْ أَكْبَرُكُمْ» (هنگامی که وقت نماز فرا رسید یکی از شما آذان بگوید و بزرگترین شما امامت کند). (متفق علیه).
پیامبر صلی الله علیه وسلم به گفتن آذان دستور داده است و به آن امر فرموده است، و متابعت از این امر واجب میباشد. اما اگر در منطقه ای کسی آذان گفت دیگران لازم نیست که آذان گویند.

دعای بعد از آذان:

هم برای مؤذن و هم برای سامعین آذان جایز است که پس از اتمام آذان، بر پیامبر صلی الله علیه و سلم درود فرستاده و دعای «اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفُضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ» را بخوانند.
معنی این دعا این است که: الهی! تو پروردگار این دعا کامل، و پروردگار نمازی که بر پا گردیده است می باشی، از تو مسئلت می نمایم تا برای محمد منزلت عالی و فضیلت بر همگان، و مقام محمودی را که برایش وعده داده ای عنایت فرمائی.

در حدیثی از رسول الله صلی الله علیه و سلم روایت شده است: «إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ بِهَا عَشْرًا، ثُمَّ سَلُّوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ». (رواه مسلم). (وقتی که آذان را از مؤذن شنیدید، پس بگویند مثل آنچه که میگوید، سپس بر من درود بفرستید، زیرا کسیکه بر من یکبار درودی می فرستد خداوند بوسیله آن ده بار بر او رحمت می کند، سپس برای من از خداوند (وسیله) را بخواهید وسیله عالیترین مقامی است در جنت که تنها بنده ای از بندگان خدا شایسته آن مقام است، و من آرزومندم که آن بنده من باشم و کسیکه برای من «وسیله» را بخواهد از شفاعت من بهره خواهد برد.

همچنین حدیث رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم که فرموده است: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ: اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفُضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ». هر کس پس از شنیدن آذان بگوید: «اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفُضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ»

یعنی: الهی! ای پروردگار این دعوت کامل و نماز برپا شده، به محمد وسیلت و فضیلت را عطا بفرما و در روز قیامت او را به مقام محمود و ستوده ای که به او وعده داده ای مبعوث کن، شفاعت من در روز قیامت شامل حال او می گردد».

امام بیهقی با اسناد صحیح جمله «أَنْتَ لَا تُخَلِّفُ الْمِيعَادَ» را در آخر دعا ذکر کرده است. مؤذن و کسانی که آذان را می شنوند این دعا را به آواز آهسته بخوانند و نباید صدای خود را بلند بکنند چون دلیلی برای بلند خواندن آن به اثبات نرسیده است.

آذان واقامه برای نماز

برخی از احکام آذان:

- 1 - آذان برای اهل هر شهر وقریه وروستا فرض کفایه است.
- 2 - آذان برای افرادی که به تنهایی در بیا بانها و برون شهرها وقریجات نماز می خوانند سنت است.
- 3 - آذان برای نماز است نه برای جماعت تنها؛ لذا آذان برای تنها گذار نیز سنت است .
- 4 - صبح دو آذان دارد اولی قبل از وقت برای تهجد ودومی بعد از دخول وقت صبح برای نماز صبح می باشد.
- 5 - در آذان اول صبح که برای تهجد است بعد از «حی علی الفلاح» دوبار «الصلاة خیر من النوم» یعنی: نماز از خواب بهتر است، گفته شود.
- 6 - گفتن «الصلاة خیر من النوم» در آذان دوم صبح که برای نماز صبح است بدعت است.
- 7 - ترجیح در آذان سنت است .
- ترجیح یعنی اینکه مؤذن بعد از چهار بار الله اکبر گفتن بار اول «أشهد أن لا اله الاالله، أشهد أن لا اله الاالله.أشهد أن محمدا رسول الله ، أشهد أن محمدا رسول الله» را بطور آهسته گفته و سپس دوباره با صدای بلند بگوید : «أشهد أن لا اله الاالله، أشهد أن لا اله الاالله. أشهد أن محمدا رسول الله ، أشهد أن محمدا رسول الله». وبعدا کلمات باقی مانده آذان را بگوید.
- 8 - برای نمازهای قضائی آذان داده شود.
- 9 - بجز نمازهای پنجگانه و نماز جمعه برای دیگر نمازها آذان داده نشود.
- 10 - زمان شنیدن «أشهد أن محمدا رسول الله» در آذان ؛ انگشتان سبابه (شماره) را بوسیدن و بر چشمان مالیدن بدعت است.
- 11 - برای شنودگان آذان ؛ سنت است که همانند مؤذن کلمات آذان را تکرارکنند بجز «علی الصلاة و علی علی الفلاح» که شنودگان به جای آنها «لاحول ولا قوة الا بالله» بگویند.
- 12 - سنت است که بعد از آذان بر رسول الله صلی الله علیه وسلم همان دروهای که در نماز خوانده می شود، فرستاده شود.
- 13 - سنت است که بعد از آذان دعای «اللهم رب هذه الدعوة التامة الصلاة القائمة، آت محمدا الوسيلة والفضيلة وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته» خوانده شود. معنای این دعا چنین است: بار الهی پروردگاری این درخواست کامل و این نماز برپا به محمد وسیله (مکان مخصوصی است در جنت) و فضیلت عنایت فرما و او را به جایگاه ستوده ای که به او وعده دادی بر انگیز.
- 14 - اضافه نمودن بردعای بالا با کلماتی از قبیل «أنت لا تخلف الميعاد و...» ثابت نیست.
- 15 - بهتر است که مسلمان بعد از این دعا، هر نیازی که داشته باشد از الله مهربان بخواهد زیرا یکی از جاهای که دعا قبول می شود در میان آذان واقامه است.

خصوصیات مؤذن:

مستحب است مؤذن خصوصیات ذیل را رعایت کند:

- 1- آذان را تنها بمنظور کسب رضای الله بگوید و در قبال آن اجرت نگیرد، در حدیثی از عثمان بن ابی العاص روایت است: گفتم: ای رسول الله! مرا امام (جماعت) قومم قرار بده. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «أنت إمامهم، و اقتد بأضعفهم، و اتخذ مؤذنا لا يأخذ علی أذانه أجرا» صحیح: (صحیح سنن ابوداود 497)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/234/527)، سنن نسایی (2/23)، سنن ابن ماجه (236/714)، جمله آخر را ابن ماجه روایت کرده است. «تو امام آنان هستی و در امامت حال ضعفا را رعایت کن (نمازت را بر حسب توانایی ضعفا بخوان) و مؤذنی انتخاب کن که در مقابل آذانش اجرت دریافت نکند».

آذان واقامه برای نماز

- 2- از حدیث اصغر و اکبر (بی‌وضوئی و جنابت) پاک باشد.
- 3- به حالت ایستاده و رو به قبله آذان گوید. ابن منذر می‌گوید: اجماع بر این است که به حالت ایستاده آذان گفتن سنت است؛ چون برای شنیدن بهتر و رساتر است. همچنین سنت است که مؤذن رو به قبله بایستد، چرا که مؤذنان رسول الله صلی الله علیه وسلم همواره رو به قبله آذان می‌گفتند.
- 4- هنگام گفتن «حی علی الصلاة» سر و گردنش را به طرف راست و هنگام گفتن «حی علی الفلاح» به طرف چپ بچرخاند.
- در حدیثی از ابوجحیفه روایت است: «أنه رأى بلالا يؤذن، قال: فجعلت أتبع فاه ههنا و ههنا بالآذان» «بلال را دیدم که آذان می‌گفت، (ابوجحیفه) گوید: من دهان بلال که به سمت راست و چپ می‌چرخاند نگاه می‌کردم». (متفق علیه) صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/114/634)، صحیح امام مسلم (1/36/503)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/219/516)، سنن الترمذی (126/197)، سنن نسایی (2/12).

یادداشت ضروری :

- قابل تذکر است که : چرخاندن سینه هیچ اصلی در سنت ندارد و در احادیث وارد شده درباره چرخاندن گردن هیچ اشاره‌ای به آن نشده است از تمام المنة (150).
- 5- دو انگشتش را در گوشه‌هایش قرار دهد: به دلیل گفته ابوجحیفه: (رایت بلالا يؤذن و يدور، و يتبع فاه هاهنا و هاهنا، و أصبعاه فی أذنيه) صحیح : (صحیح سنن الترمذی 164)، سنن الترمذی (1/126/197)، ترمذی گفته است؛ این حدیث حسن و صحیح است، اهل علم به آن عمل می‌کنند و مستحب می‌دانند که مؤذن هنگام آذان دو انگشتش را در دو گوشش قرار دهد.
 - « بلال را دیدم که آذان می‌گفت می‌چرخید و دهانش را « به حی علی الصلاة و حی علی الفلاح» به اینجا و آنجا (راست و چپ) می‌چرخاند و دو انگشتش را در گوشه‌هایش قرار می‌داد».
 - 6- هنگام آذان صدایش را بلند کند، به دلیل فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم : « فإنه لا يسمع مدى صوت المؤذن جن و لا إنس و لا شيء إلا شهد له يوم القيامة» صحیح : (صحیح سنن نسائی 625)، صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/87/609)، سنن نسایی (2/12). «هر جن و انسان و چیز دیگری که صدای مؤذن را می‌شنوند، در روز قیامت برای او شهادت می‌دهند».

اقامه (تکبیر)

قبل از شروع نماز فرض ، گفتن اقامه سنت است و به دو روش از احادیث صحیح ثابت است که در ذیل بیان خواهد شد:

کیفیت اقامت:

کلمات اقامت به دو طریقه روایت شده است و هر دو طریقه آن صحیح است.

روش اول اقامه:

- 1- الله اكبر، الله اكبر.
- 2 - الله اكبر، الله اكبر.
- 3 - أشهد أن لا اله الاالله، أشهد أن لا اله الاالله.
- 4 - أشهد أن محمدا رسول الله، أشهد أن محمدا رسول الله.
- 5 - حيّ على الصلاة ، حيّ على الصلاة.
- 6 - حيّ على الفلاح ، حيّ على الفلاح.
- 7 - قد قامت الصلاة ، قد قامت الصلاة.
- 8 - الله اكبر، الله اكبر.

آذان و اقامه برای نماز

9 - لا اله الا الله.

ترجمه اقامه:

- 1 - معبود به حق بزرگترین است، معبود به بزرگترین است.
- 2 - معبود به حق بزرگترین است، معبود به بزرگترین است.
- 3 - گواهی می دهم که بجز الله دیگر معبود به حقی نیست ، گواهی می دهم که بجز الله دیگر معبود به حقی نیست.
- 4 - گواهی می دهم که محمد فرستاده الله است، گواهی می دهم که محمد فرستاده الله است.
- 5 - بشتابید به سوی نماز، بشتابید به سوی نماز.
- 6 - بشتابید به سوی کامیابی، بشتابید به سوی کامیابی.
- 7 - قطعاً نماز برپا شد، قطعاً نماز برپا شد.
- 8 - معبود به حق بزرگترین است، معبود به بزرگترین است.
- 9 - بجز الله دیگر معبود به حقی نیست.

روش دوم اقامه:

- 1 - الله اكبر، الله اكبر.
- 2 - أشهد أن لا اله الا الله .
- 3 - أشهد أن محمداً رسول الله.
- 4 - حي على الصلاة.
- 5 - حي على الفلاح.
- 6 - قد قامت الصلاة ، قد قامت الصلاة .
- 7 - الله اكبر ، الله اكبر.
- 8 - لا اله الا الله.

ترجمه اقامه:

- 1 - معبود به حق بزرگترین است، معبود به بزرگترین است.
- 2 - گواهی می دهم که بجز الله دیگر معبود به حقی نیست.
- 3 - گواهی می دهم که محمد فرستاده الله است.
- 4 - بشتابید به سوی نماز.
- 5 - بشتابید به سوی کامیابی.
- 6 - قطعاً نماز برپا شد، قطعاً نماز برپا شد.
- 7 - معبود به حق بزرگترین است، معبود به بزرگترین است.
- 8 - بجز الله دیگر معبود به حقی نیست.

چند نکته در باره اقامه:

- 1 - اقامه گفتن برای نمازهای فرض ؛ خواه با جماعت خوانده شوند و یا انفرادی و خواه ادائی باشند و یا قضائی سنت است.
- 2 - زنان نیز همانند مردان اقامه بگویند.
- 3 - ضروری نیست که مؤذن اقامه بگوید کسی دیگر نیز می تواند این کار را هم انجام دهد.
- 4 - زمان « قد قامت الصلاة » در اقامه « اقامها الله وادامها » گفتن درست نیست.
- 5 - اقامه سریع و بدون مکث گفته شود بهتر است.
- 6 - به روش دوم اقامه گفتن بهتر است گرچه به روش اول اقامه گفتن نیز ثابت است.

آذان واقامه برای نماز

نقاط قابل توجه و ضروری در مورد آذان:

- ترسیل در الفاظ آذان یعنی تمهل وجدائی آوردن میان هر دو کلمه و چابکی در الفاظ اقامت سنت است و بایست در خلال آن حرف نزنند.
- در وقت آذان گفتن باید مؤذن روبه قبله ایستاده شود و صدایش را بلند کند ، اگر چه هم در صحرا و تنها باشد.
- اگر بخاطر خواب یا فراموشی نمازت فوت شد ، وقتیکه آنرا تنها ادا می کردی ، باید آذان بگویی و اگر چند نماز از تو فوت شده بود ، مستحب همین است که به نماز اول آذان و اقامت بگویی و دیگر نماز ها را با اقامت مستقل برپا داری.
- بر زنان نه آذان است و نه اقامت و اگر آذان و اقامت گفتند باکی ندارد ، از امام احمد رحمة الله علیه روایت است که گفت : اگر زنان آذان دادند باکی ندارد و اگر نکردند جایز است .
از عایشه (رض) روایت است که او آذان میداد و اقامت میگفت و امامت می کرد و در میان زنان می ایستاد . (رواه البيهقي)
- برای آنکه اقامت را می شنود باید اقامت گوینده را اجابت کند مانند یکه مؤذن را اجابت می کند ، پس باید آنچه را اقامت گوینده میگوید ، شنونده نیز همانطور بگوید . مگروقتیکه (حی علی الصلاة) و « حی علی الفلاح » میگوید ، شنونده باید بگوید : « لا حول ولا قوة الا بالله » و وقتیکه اقامت گوینده « قد قامت الصلاة ، قد قامت الصلاة » بگوید ، شنونده گوید : « اقامها الله وادامها » خداوند آنرا برپا و همیشه دارد.

دو الله اکبر گفتن با یک نفس:

- مستحب است که مؤذن دو دو الله اکبر گفتن را با یک نفس بگوید . در حدیثی در این مورد از عمر بن خطاب (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود:
« إذا قال المؤمن الله أكبر الله أكبر، فقال أحكم: الله أكبر الله أكبر، ثم قال أشهد أن لا إله إلا الله، قال أشهد أن لا إله إلا الله ... الحديث » صحیح : (صحیح سنن ابوداود 5274)، صحیح امام مسلم (1/289/385)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/228/523).
« هرگاه مؤذن گفت الله أكبر الله أكبر و یکی از شما گفت الله أكبر الله أكبر (جواب او را داد) سپس (مؤذن) گفت أشهد أن لا إله إلا الله و (یکی از شما گفت: أشهد أن لا إله إلا الله...» این حدیث به طور آشکار دلالت میکند بر این که مؤذن دو تکبیر را با یک نفس بخواند و شنودهی آذان هم به همان صورت پاسخ بدهد. شرح النووی لمسلم (3/79).

مستحب بودن ترجیح:

- ترجیح:** عبارت است از دو بار تکرار شهادتین با صدای بلند پس از دوبار گفتن آن با صدای آهسته منبع قبل (3/81). از ابو محذور (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم این آذان را به او یاد داد: (الله أكبر، الله أكبر، أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن محمداً رسول الله، أشهد أن محمداً رسول الله سبیس دوباره بگوید: أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن محمداً رسول الله، أشهد أن محمداً رسول الله، حی علی الصلاة دوبار، حی علی الفلاح دوبار، الله أكبر، الله أكبر، لا ذله إلا الله). صحیح : (مختصر صحیح مسلم 191) ، صحیح امام مسلم (1/287/379).

تثویب (گفتن الصلاة خیر من النوم) در اولین آذان صبح:

- از ابو محذور روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم آذان را به او آموزش داد و در آن آمده:

آذان و اقامه برای نماز

حی علی الفلاح، حی علی الفلاح، الصلاة خیر من النوم، الصلاة خیر من النوم، (این جمله) در آذان اول صبح (گفته شود)، الله أكبر، الله أكبر، لا إله إلا الله. صحیح : (صحیح سنن نسائی 628)، سنن نسائی (2/7).

امیر صنعانی در «سبیل السلام» (1/120) از ابن رسلان نقل کرده است: مشروعیت تثویب فقط در آذان اول صبح است چون برای بیدار کردن کسانی است که خوابیده‌اند اما آذان برای اعلام دخول وقت و فراخواندن مردم به نماز است.

مستحب است که آذان در اول وقت گفته شود و قبل از وقت آذان گفتن مخصوص نماز صبح است: از جابرن سمره روایت است: «کان بلال یؤذن إذا زالت الشمس لایخرم، ثم لایقیم حتی یخرج إلیه النبى، فإذا خرج أقام حین یراه» (صحیح سنن ابوداود 503)، احمد (فتح الربانی) (3/35/283)، این لفظ امام احمد است، صحیح امام مسلم (1/423/606)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/241/533). «بلال به هنگام زوال آفتاب به طور کامل آذان می‌گفت: سپس اقامه را زمانی می‌گفت که پیامبر صلی الله علیه وسلم را می‌دید برای نماز خارج شده است».

از ابن عمر (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: (إن بلالا یؤذن بلیل، فکلوا و اشربوا حتی یؤذن ابن أم مکتوم) متفق علیه : صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/104/622)، صحیح امام مسلم (1092 – 38 – 2/768).

«همانا بلال در شب، آذان (صبح) می‌گوید، بخورید و بیاشامید تا وقتی که ابن ام مکتوم آذان گوید». پیامبر صلی الله علیه وسلم حکمت تقدیم آذان را دخول فجر بیان کرده و فرموده است: «لایمنعن أحدکم آذان بلال من سحوره، فإنه یؤذن، أو قال ینادی بلیل لیرجع قائمکم و لینه نانمکم» متفق علیه : صحیح امام بخاری (فتح الباری) (1/103/621)، صحیح امام مسلم (2/768/1093)، سنن ابوداود (عون المعبود) (6/472/2330).

«آذان بلال هیچ یک از شما را از خوردن سحری باز ندارد؛ چون او آذان می‌گوید یا گفت در شب ندا سر می‌دهد تا کسی مشغول تهجد بوده دیگر نماز نخواند و کسی که خواب است بیدار شود».

آنچه هنگام شنیدن آذان و اقامه گفته می‌شود:

مستحب است کسی که آذان و اقامه را می‌شنود آنچه را که مؤذن می‌گوید تکرار کند، از ابوسعید روایت است که پیامبر صلی فرمود: «إذا سمعتم النداء فقولوا مثل ما یقول المؤذن» متفق علیه : صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/90/611)، صحیح امام مسلم (1/288/383)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/224/518)، سنن الترمذی (1/134/208)، سنن ابن ماجه (1/720/238)، سنن نسائی (2/23). «هرگاه آذان را شنیدید مثل آنچه که مؤذن می‌گوید، بگویید».

از عمر بن خطاب (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «هرگاه یکی از شما با الله أكبر الله أكبر مؤذن بگوید الله أكبر الله أكبر و با أشهد أن لا إله إلا الله مؤذن بگوید: أشهد أن لا إله إلا الله، و با أشهد أن محمداً رسول الله مؤذن بگوید: أشهد أن لا إله إلا الله، و با أشهد أن محمداً رسول الله، و با حی علی الفلاح مؤذن بگوید: لا حول و لا قوة إلا بالله، و با الله أكبر مؤذن بگوید: لا حول و لا قوة إلا بالله، و با الله أكبر مؤذن بگوید الله أكبر، و با لا إله إلا الله او از ته قلب بگوید: لا اله الا الله و الله أكبر» تخریج در صفحه (88).

پس کسی که آنچه را مؤذن می‌گوید تکرار کند یا هنگام گفتن حی علی الصلاة و حی علی الفلاح بگوید: لا حول و لا قوة إلا بالله، یا حی علی الصلاة و حی علی الفلاح و لا حول و لا قوة الا بالله را با هم بگوید طبق سنت عمل کرده است.

هرگاه مؤذن از گفتن آذان یا اقامه فارغ شد (مستحب است که) شنونده بعد از تکرار گفته‌های او، آنچه که در دو حدیث زیر می‌آید بگوید:

آذان و اقامه برای نماز

از عبدالله بن عمر روایت است: از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنیدم که می‌فرمود: «إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ بِهَا عَلَيَّ عَشْرًا، ثُمَّ سَأَلَ اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ» صحیح: (مختصر صحیح امام مسلم 198)، صحیح امام مسلم (1/288/384)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/225/519)، سنن الترمذی (5/247/369)، سنن نسائی (2/25). «هرگاه (ندای) مؤذن را شنیدید، آنچه را می‌گوید تکرار کنید سپس بر من صلوات بفرستید چون هر کس بر من یک صلوات بفرستد، خداوند در برابر آن ده صلوات بر او می‌فرستد سپس از خدا برایم طلب وسیله کنید که وسیله مقامی است در جنت که تنها به یکی از بندگان خدا داده می‌شود و امیدوارم که آن بنده من باشم، پس کسی که از خداوند برای من طلب وسیله کند، شفاعت شامل حالش می‌گردد».

از جابر روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «من قال حين يسمع النداء: اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمدا الوسيلة والفضيلة وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته حلت له شفاعتي يوم القيامة» صحیح: (الإرواء 243)، صحیح امام بخاری (فتح الباری) (2/94/614)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/231/525)، سنن الترمذی (1/136/211)، سنن نسائی (2/27)، سنن ابن ماجه (1/722239).

«هر کس پس از شنیدن آذان بگوید: «اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة، آت محمدا الوسيلة والفضيلة وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته» یعنی: خداوندا! ای پروردگار این دعوت کامل و نماز برپا شده، وسیله و فضیلت را به محمد عطا فرما و در روز قیامت او را به مقام محمود و ستوده‌ای که به او وعده داده‌ای مبعوث فرما، شفاعت من در روز قیامت شامل حال او می‌گردد».

یادداشت:

برادران و خوهران محترم نباید فراموش کرد که: مستحب است بین آذان و اقامه بسیار دعا بعمل آرید، زیرا در این هنگام دعا اجابت می‌شود:

طوری‌که در حدیثی از انس (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «الدعاء لا يرد بين الأذان والإقامة» صحیح: (صحیح سنن ابوداود 489)، سنن الترمذی (1/137/212)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/224/517). «دعا در بین آذان و اقامه رد نمی‌شود».

یادداشت ضروری:

در وقت آذان اگر وضعیت طوری پیش آید که ضرورت رفتن انسان غرض قضای حاجت باشد این امر در شرع اسلامی کدام ممانعتی ندارد، چراکه در شرع اسلامی، هیچ منع شرعی برای رفتن به قضای حاجت در وقت آذان وارد نشده، بنابراین می‌توان در وقت آذان به دستشویی رفت، ولی یک نقطه را نباید فراموش کرد: جایز نیست که در آن مکان کلمات مؤذن را تکرار نمود و یا دعای آخر آذان را خواند.

فاصله بین آذان و اقامه:

لازم است بین آذان و اقامه به اندازه‌ای که شخص بتواند خود را برای نماز و حضور در آن آماده کند فاصله باید ایجاد شود، چراکه در غیر اینصورت هدف و مقصود از گفتن آذان که همان آماده شدن برای نماز است از بین می‌رود.

شیخ ابن بطال می‌فرماید: «هیچ حد و اندازه‌ی معینی برای این فاصله تعیین نشده لذا فاصله بین آذان و اقامه به اندازه‌ای باشد که نمازگزاران بتوانند به جماعت برسند.» (این روایت را حافظ ابن حجر در «فتح الباری» (2/106) ذکر نموده است.)

آذان واقامه برای نماز

نهی بیرون رفتن از مسجد بعد از آذان:

از ابوشعشاء روایت است: «کنا قعوداً فی المسجد مع ابي هريرة، فأذن المؤذن، فقام رجل من المسجد يمشي فأتبعه أبو هريرة بصره حتى خرج من المسجد فقال أبو هريرة، أما هذا فقد عصى أبا القاسم» صحیح : (مختصر م 249)، صحیح امام مسلم (1/453/655)، سنن نسایی (2/29)، سنن ابوداود (عون المعبود) (2/240/532)، سنن الترمذی (1/131/204) و در روایت ابوداود و ترمذی آمده که آن وقت، وقت نماز عصر بود.

«با ابوهریره در مسجد نشسته بودیم که مؤذن آذان گفت، مردی برخاست و از مسجد بیرون رفت. ابوهریره که نگاهش تا بیرون شدن او از مسجد به سوی او بود گفت: این شخص با سنت پیامبرصلی الله علیه وسلم نافرمانی کرد.»

آذان واقامه برای نماز قضایی :

اگر کسی به علت خواب یا هم فراموشی، نمازش را (در وقت خود) نخواند، شرعاً می‌تواند هنگام قضای آن آذان و اقامه بگوید؛ بدلیل آنچه که ابوداود در ماجرای به خواب ماندن پیامبرصلی الله علیه وسلم و اصحابش در سفر و نخواندن نماز صبح (در وقت) روایت کرده که پیامبرصلی الله علیه وسلم به بلال دستور داد تا برای (قضای) آن آذان و اقامه بگوید (صحیح سنن ابوداود 420)، (سنن ابوداود) (عون المعبود) (2/106/432).

ولی اگر کسی چند نماز را از دست داده بود کافی است که یک آذان بگوید ولی برای هر نماز اقامه کند، به دلیل حدیث ابن مسعود که گفت: «إن المشركين شغلوا رسول الله عن أربع صلوات يوم الخندق، حتى ذهب من الليل ما شاء الله، فأمر بلالا فأذن، ثم أقام فصلى الظهر، ثم أقام فصلى العصر، ثم أقام فصلى المغرب ثم أقام فصلى العشاء» صحیح : (صحیح سنن نسائی 638)، سنن الترمذی (1/115/179)، سنن نسایی (1/279).

«روز جنگ خندق، مشرکین، پیامبرصلی الله علیه وسلم را از چهار نماز مشغول داشتند تا آنچه خداخواست از شب سپری شد. آنگاه پیامبرصلی الله علیه وسلم به بلال دستور داد که آذان بگوید، بلال آذان گفت و سپس اقامه کرد، پیامبرصلی الله علیه وسلم نماز ظهر را خواند، سپس بلال برای خواندن نمازهای عصر، مغرب و عشاء هم اقامه را تکرار کرد.»

حکم جماعت بدون آذان:

مطابق صحیحترین روایت، آذان در یک قریه و یا در یک شهر و منطقه ای که مسلمانان در آنجا ساکن هستند، فرض کفایی است. یعنی کفایت تا برای هر نماز حداقل یک آذان گفته شود تا مردم از رسیدن وقت نماز مطلع شوند، ولی اگر هیچیک از مسلمانان آن قریه یا شهر آذان ندهند، همه آنها گناهکارند. اما اگر بدون آذان نماز خواندند، به شرطیکه وقت نماز فرا رسیده باشد، نمازشان باطل نخواهد شد.

همچنین اگر چند مسجد در یک منطقه هستند، آذان یکی از آنها کفایت می‌کند ولی بهتر است هر مسجد آذان خود را بگوید تا مردم تابعه مسجد جهت اقامه جماعت به مسجد حاضر شوند.

آیا اقامه برای شروع نماز واجب است؟

اگر کسی بدون اقامه نماز بخواند آیا نمازش باطل است؟

فقهاء در مورد حکم آذان اختلاف نظر دارند، مذهب امام حنبل و ابن تیمیة و از علماء معاصر مانند شیخ بن عثیمین رحمة الله علیهم اینست که آذان فرض کفایی است، و بعضی دیگر نظرشان بر اینست که آذان سنت مؤکده میباشد.

ولی قول صحیحتر اینست که آذان فرض کفایی است و اگر بعضیها آنرا بر پا کنند حکمش از دیگران ساقط میشود بدلیل روایت «مالك بن الحويرث» که گفت: ما همراه تعدادی از جوانان هم سن و سال

آذان و اقامه برای نماز

نزد پیامبر صلی الله علیه و سلم آمدیم و نزدیک به 20 روز اقامت کردیم و پیامبر صلی الله علیه و سلم همراه ما بسیار مهربان و خوشرفتار بود، سپس پیامبر صلی الله علیه و سلم گمان کرد که دل ما برای خانواده مان تنگ شده، پس ما را از خانواده مان سراغ می‌گرفت و به او احوال آنها را بازگو می‌کردیم سپس گفت: «به خانواده تان برگردید و آنجا سکنت گزینید و آنها را تعلیم دهید و چنانچه وقت نماز آید یکی از شما آذان را سر دهد و سالمندترین شما امامت نماز را به عهده بگیرد» (روایت بخاری (602) و مسلم (674)). و این حدیث دلیل بر اینست که بر پا کردن آذان فرض کفایت می‌باشد زیرا پیامبر صلی الله علیه و سلم امر فرمود که از آن گروه فقط یکی آذان را بر پا کند و نه همه آنها. فتوای علماء انجمن دائم سعودی بر اینست که: «آذان فرض و اقامت فرض کفایت می‌باشد و اگر کسی نماز را بدون آذان و اقامه شروع کند، چه از روی فراموشی و یا جهل و یا اسباب دیگر، نمازش صحیح می‌باشد» (فتاوی اللجنة الدائمة (54/6)).

در نتیجه اگر در يك منطقه آذان و اقامه گفته شده باشد و اهل آن منطقه صدای آنرا بشنوند، در اینصورت برای بقیه نمازگزاران گفتن آذان و اقامه واجب نیست، هر چند برای نماز منفرد اگر آذان و اقامه بگوید بهتر می‌باشد، ولی واجب نیست.

فاصله بین اقامت و تکبیر تحریمه :

در مورد اینکه فاصله بین اقامت و تکبیر تحریمه به چه مقداری باشد، بهتر خواهد بود در این مورد به حدیثی که توسط ابو قتاده رضی الله عنه روایت گردیده مراجعه نمایم : پیامبر صلی الله علیه و سلم فرموده است : «اذا اقيمت الصلاة فلا تقوموا حتى تروني» (وقتی که اقامت گفته شود، تا مرا نمی بینید بر نخیزید) (بخاری حدیثی شماره : 637) در فیض الباری در تفسیر این حدیث می نویسد :

چون پیامبر صلی الله علیه و سلم در برخی از اوقات به سبب انجام دادن کار ضروری بعد از اقامت گفتن در آمدن جهت امامت تا خیر می کردند، و برای آنکه قیام مردم طولانی نشود، فرمودند تا وقتی که مرا نبینید از جای خود بر نخیزید.

ولی اگر امام در هنگام اقامت گفتن در مسجد تشریف داشته باشد، مصلین چه وقت برای نماز خواندن بر خیزد؟

جمهور علماء می گویند : وقت بر خاستن برای نماز هنگام به نهایت رسیدن اقامت است .

امام مالک میگوید : وقت بر خواستن در اول اقامت گفتن است .

علمای احناف میگویند : هنگامی که «حی علی الصلاة» گفته شد، باید مصلین در صف نماز قرار داشته باشند، و وقتی که «قد قامت الصلاة» گفته شد، امام باید تکبیر گفته و نماز را شروع نماید، و متصل به آن مقتدیان به وی اقتداء نمایند، تا به محتوای الفاظ اقامت به طور حقیقی عمل شده باشد.

همچنان علمای احناف و تعدادی از دیگری از علماء بدین عقیده اند که : فاصله بین اقامت و تکبیر تحریمه روی ضرورت جواز دارد، زیرا رسول الله صلی الله علیه و سلم در یکی از روزها با یکی روسای قبائل صحبت داشت و وی را به دین اسلام دعوت می‌گرد، بخاطر دلچسپی رئیس قبیله رسول الله صلی الله علیه و سلم صحبت خویش را با وی طولانی ساخت در حالیکه اقامه برای نماز گفته شده بود.

در حدیثی از حضرت انس رضی الله عنه آمده است : (در یکی از نمازها برای نماز، اقامت گفته شد و در این وقت پیامبر صلی الله علیه و سلم با شخصی در گوشه از مسجد، مشغول صحبت بودند، و وقتی برای نماز خواندن آمدند که مردم را خواب برده بودند.) (بخاری حدیث شماره 642) بناً این تاخیر به اساس ضرورت مهمه برای رسول الله صلی الله علیه و سلم پیش آمد. ولی اگر ضرورتی نباشد، تاخیر تکبیر تحریمه بعد از اقامت مکروه است، حتی بعضی از علمای احناف بدین

آذان و اقامه برای نماز

عقیده اند : وقتی که « قد قامت الصلاة » گفته شد ، واجب است که امام تکبیر تحریمه بگوید . ولی طوری که در فوق یاد آور شدیم اگر ضرورتی در میان نباشد ، سخن زدن و یا هم تاخیر بعد از اقامت گفتن عمل مناسب در دین نیست .

آذان برای نماز در مسافرت:

گفتیم نماز بدون آذان جایز نیست؛ زیرا آذان در هر شهری بر مسلمانان فرض کفایه است. همچنین بر مسافران هم لازم است که برای نماز های که بجا میاورند آذان بدهند، چنان که رسول الله صلی الله علیه و سلم در سفرهایش چنین می کرد. از رسول الله صلی الله علیه و سلم ثابت است که ایشان به مالک بن حویرث رضی الله عنه که می خواست به همراه دوستانش به شهر خود برگردند گفت: «إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤدِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيُؤمِّكُمْ أَكْبَرُكُمْ» بخاری (628) و مسلم (674). «هرگاه، وقت نماز فرا رسید، یکی از شما آذان بگوید و کسی که از لحاظ سنی از دیگران، بزرگتر است امامت کند». بنابراین اگر ساکنان شهری آذان را ترک دهند گناهکار می شوند. رسول الله صلی الله علیه و سلم هر وقت می خواست بر قومی حمله کند تا صبح منتظر می ماند، اگر صدای آذان را در محل می شنید از جنگ خودداری می کرد و اگر نه بر آنان حمله می کرد.

یادداشت: قابل تذکر است که آذان شرط صحت نماز نیست و چنانچه جماعتی بدون آذان نماز بخوانند ، نمازشان صحیح است (ولی گناهکارند).

آذان و اقامه برای زنان

آذان و اقامه برای زنان یکی از موضوعات قابل اختلاف بین علماء و فقهای اسلام بشمار میرود ، در این مورد فقهای اسلام نظریات متعددی ارائه داشتند ، که برخی از نظریات عباتند از: اول: نزد بیشتر ی علمای سلف و خلف از جمله ائمه اربعه (امام ابوحنیفه ، امام مالک ، امام شافعی و امام احمد) و ظاهریه، آذان و اقامه بر زنان واجب نیست، که البته بیهقی حدیثی از اسماء بصورت مرفوع روایت کرده که: «لیس للنساء اذن و لا إقامة ولا جمعة..» بیهقی (408/1). یعنی: «آذان و اقامه و نماز جمعه برای زنان لازم نیست..». ولی حدیث مذکور ضعیف است، با این وجود هیچ نصی که دلالت بر وجوب و لزوم آذان و اقامه برای زنان داشته باشد وارد نشده است.

دوم: برخلاف امام ابوحنیفه، نزد جمهور علماء (امام مالک ، امام شافعی ، و امام حنبل) آذان و اقامه زنان در جمع مردان جایز نیست و اگر آذان یا اقامه بگویند جایگزین آذان و اقامه اصلی نمی شود، زیرا آذان به معنای اعلام وقت نماز است حال آنکه برای زنان مشروعیت ندارد که صدای خود را بالا ببرند، و هیچگاه در زمان پیامبر صلی الله علیه و سلم و حتی بعد از وی در عهد صحابه و تابعین صدای آذان که بیانگر فرا رسیدن نماز باشد، از زنان شنیده نشده است. حتی پیامبر صلی الله علیه و سلم به زنان می فرمود که در نماز صدای خود را بلند نکنند و با بهم زدن کف دستهایشان اطلاع بدهند، از ابوهریره رضی الله عنه روایت است رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمود: «التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ وَالتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ» . «مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ زَادَ مُسْلِمٌ» : «فِي الصَّلَاةِ» .

یعنی: سبحان الله گفتن (برای این که امام متوجه سهو خود شود) مخصوص مردان است، کف زدن برای زنان است. متفق علیه، و مسلم افزوده: «در نماز».

و فرمود: «مَنْ رَأَى شَيْءًا فِي صَلَاتِهِ فَلْيُسَبِّحْ، فَإِنَّهُ إِذَا سَبَّحَ التُّفَّتَ إِلَيْهِ، وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ» . (بخاری: 684). یعنی: هرگاه در اثناء نماز، مشکلی پیش آمد، «سبحان الله» بگویید. آنگاه، امام متوجه می شود. کف زدن، مخصوص زنان است.

اما امام ابوحنیفه گفتند: ذکوریت شرط مؤذن و صحت آذان نیست بلکه شرط کمال است، از این رو آذان زن صحیح است، حتی آذان کافر و مجنون و انسان مست را هم صحیح ، ولی مکروه ، می دانند.

آذان و اقامه برای نماز

حال آنکه نزد جمهور علماء ، ذکوریت و اسلام شرط مؤذن و شرط صحت آذان است. فقط امام ابوحنیفه گفتند: زمانی که آذان زن موجب برانگیخته شدن شهوت (قلوب مریض) گردد، وی را از آذان گفتن منع کنند.

و باز امام ابوحنیفه گفتند: اقامه زن با حضور نمازگزاران مرد صحیح اما مکروه است. سوم: آذان و اقامه زنان در بین خودشان، یعنی هنگامی که مردان حضور نداشته باشند؛ بعضی گفتند: مکروه است، و بعضی دیگر گفتند: جایز و مباح است، و بعضی گفتند: مستحب است، و بعضی گفتند: فقط گفتن اقامه توسط یکی از آن زنان مستحب است اما گفتن آذان توسط آنان مستحب نیست. پیروان فقه امام شافعی میگویند: آذان برای برپایی نماز جماعت زنان اگر توسط مؤذن مرد گفته شود، کراهیتی ندارد، اما اگر زنی در بین خودشان آذان دهد، باطل است، و چنانچه قصد زن از آذان گفتنش تشبیه به مردان باشد عمل وی حرام و گناه است، ولی اگر چنین قصدی نداشته باشد در آنصورت (آذان وی) در حکم ذکر و یاد خداست و بشرطیکه صدایش را بالا نبرد کراهیتی ندارد. ولی سه امام (ابوحنیفه و مالک و احمد) گفتند: آذان زن در بین خودشان مکروه است. بنظر می رسد که رای صحیح تر آن باشد: هرگاه زنان تنها باشند و مردی حضور نداشته باشد، در اینحالت آذان و اقامه توسط خود آنها امری نیکو باشد، زیرا آذان و اقامه جزو ذکر و یاد الله متعال بشمار می آید و دلیلی بر منع آذان و اقامه (زنان در بین خودشان) وارد نشده، و لذا هنگامی که از ابن عمر رضی الله عنه سوال شد: آیا آذان بر زنان جایز است؟ عصبانی شد و گفت: «آیا آنها را از ذکر خدا نهی می کنید؟». ابن ابی شیبۀ (223/1).

و این رای امام شافعی و روایتی از احمد بود، و ابن حزم نیز همین رای را دارد، شافعی رحمه الله گفته: «زن نباید صدایش را زیاد بلند کند، بلکه در حدی آذان دهد که دوستانش بشنوند، و همینطور اقامه را...». «بنقل از: صحیح فقه السنة».

یادداشت :

در مذهب امام شافعی و امام مالک : ذکوریت شرط صحت اقامه نیست بشرطیکه فقط زنان حضور داشته باشند، بنابراین اقامه زنان (در بین خودشان) صحیح است، اما در حضور نمازگزاران مرد صحیح نیست. اما در مذهب حنابله ذکوریت شرط صحت اقامه است حتی در بین زنان..

چهارم:

نزد بیشتر علمای سلف و خلف؛ امامت زنان برای مردان جایز و صحیح نیست، به دلیل عموم فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم که فرمود: «لَنْ يَفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ». (بخاری: 4425). یعنی: «قومی که زمام امورش را به دست زنی بسپارد، هرگز رستگار نخواهد شد». علاوه بر آن ثابت نشده که در زمان نبوی و صحابه و تابعین امر امامت نماز مردان به زنی سپرده شده باشد یا چنین چیزی روی داده باشد، حتی پیامبر صلی الله علیه وسلم صف نماز زنان را در پشت صفوف مردان قرار می داد و می فرمود: «خَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا أُولَاهَا». رَوَاهُ مُسْلِمٌ. یعنی: «بهترین صفهای زنان صف آخر و بدترین صف هایشان صف اول است».

اما برخلاف مذهب مالکی در نزد مذاهب سه گانه هریک : (مذهب ابوحنیفه ، و مذهب شافعی ، و مذهب حنبلی) امامت زن برای دیگر زنان جایز و صحیح است، به دلیل آنکه امامت بعضی از زنان صحابی (مانند أم سلمه و عایشه) برای دیگر زنان ثابت شده، چنانکه از ریطة حنفیة روایت است: «أن عایشة أمتهن و قامت بینهن فی صلاة المكتوبة». «عایشه برای زنان در نماز فرض امامت و اقامه کرد». عبدالرزاق (141/3) و بیهقی (131/3) و با وجود شواهدی که دارد در کل صحیح است. مالکی ها بدین عقیده اند که : امامت زنان بطور مطلق جایز نیست، چه برای مردان یا زنان، زیرا ذکوریت را شرط صحت امامت دانسته اند.

آذان واقامه برای نماز

عبارت « الصلاة خير من النوم » در آذان :

قبل از همه باید گفت که الفاظ آذان اساساً در قرآن عظیم الشان ذکر نیافته است ، بلکه الفاظ و کلمات آذان و از جمله « الصلاة خير من النوم » در احادیثی صحیح به تفصیل بیان گردیده است .

اگر کتب حدیث را در مورد آذان مرور نمایم بوضاحت تام در خواهیم یافت که : گفتن الفاظ « الصلاة خير من النوم » در آذان صبح در زمان پیامبر صلی الله علیه وسلم وجود داشته است، زیرا از ابو محذوره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم آذان رابه او آموزش داد و در آن آمده : «..حی علی الفلاح، حی علی الفلاح، الصلاة خير من النوم، الصلاة خير من النوم، (این جمله) در آذان اول صبح (گفته شود)، الله أكبر، الله أكبر، لا إله إلا الله». (صحیح نسائی: 628).

و در روایت دیگری آمده: ابو محذوره رضی الله عنه گفت: ای رسول الله، سنت آذان را به من بیاموز، پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «فإن كان صلاة الصبح قلت: الصلاة خير من النوم، الصلاة خير من النوم، الله أكبر الله أكبر، لا إله إلا الله» احمد و ابوداود آن را روایت کرده‌اند. گفتن آن تنها در آذان صبح، سنت است.

بنابراین متوجه می شویم که گفتن عبارت « الصلاة خير من النوم » که به آن «تثویب» می گویند در زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم وجود داشته است.

از اینکه برخی از مردم بر بدعت بودن عبارت « الصلاة خير من النوم» در آذان حکم میکنند با تمام صراحت باید گفت که این استدلال شان باطل و غیر منصفانه میباشد، زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم گفتن آنرا در حدیث صحیحی به یکی از اصحابش رضی الله عنه آموزش داده است که هرگاه آذان صبح داد آنرا بخواند، پس گفتن آن فقط در آذان صبح سنت است.

ولی گفتن این عبارت در آذان ظهر و مغرب و عشاء بدعت است، زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم به اصحابش فرمود که فقط در آذان صبح آنرا بخواند نه در همه ی آذانها، بنابراین بر طبق دستور پیامبرمان صلی الله علیه وسلم ما نیز فقط در آذان صبح آنرا می خوانیم..

در ضمن سنت اینست که برای نماز صبح دو بار آذان گفت، آذان اول برای بیدار شدن مردم تا اینکه آنها خود را آماده نماز نمایند، و آذان دوم نیز برای اعلام فرا رسیدن وقت نماز صبح است. حال گفتن عبارت « الصلاة خير من النوم » فقط در نماز اول صبح سنت است نه در آذان دوم که برای اعلام وقت نماز صبح خوانده می شود.

امام صنعانی در «سبل السلام» (1/120) از ابن رسلان نقل کرده است : مشروعیت تثویب فقط در آذان اول صبح است چون برای بیدار کردن کسانی است که خوابیده‌اند اما آذان برای اعلام دخول وقت و فراخواندن مردم به نماز است. و مستحب است که آذان در اول وقت گفته شود و قبل از وقت آذان گفتن مخصوص نماز صبح است.

ولی با تمام صراحت باید گفت که : گفتن عبارت « اشهد ان علیا ولی الله» و یا «حی علی خیر العمل» بدعت میباشد .

زیرا این دو عبارت در هیچ یک از احادیث صحیح (و حتی ضعیف) نبوی صلی الله علیه وسلم ذکر نیافته است ، در هیچ جایی نمی بینیم که پیامبر صلی الله علیه وسلم خود یا به یکی از اصحابش فرموده باشد که آن دو عبارت را در آذان بخوانند.

همچنان گفتن این دو عبارت در زمان خلفای راشدین نیز وجود نداشته است، نه در زمان ابوبکر و نه در زمان عمر و نه در زمان عثمان و نه در زمان علی ابن ابطالب رضی الله عنهم اجمعین گفتن این عبارات در آذان وجود نداشته است.

گفتن این دو عبارت در داخل آذان مخالف با شریعت است و یک امر بدعت در دین میباشد . قابل تذکر است که : این دو عبارت در آذان بعد از قرن‌ها از صدر اسلام، فرقه های منحرفی ظهور می کنند که در حق علی رضی الله عنه غلو و زیادروی کردند و تا جایی رفتند که به او صفات خدایی دادند

آذان واقامه برای نماز

و حتی وی را از انبیای الهی بالاتر می دانند! همانها در زمان حکومت صفوی رافضی گفتن این دو عبارت را در آذان مرسوم کردند و بدین ترتیب خود را در مقام شارع قرار داده و اقدام به تشریح نمودند. بر هر مسلمان موحد و تابع سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم واجب است از این بدعت و هر بدعت دیگری پرهیز کند زیرا هر بدعتی گمراهی در پی دارد.

حکم شرعی در مورد آذان رادیو ، تلویزون و کمپیوتر

دار الافتاء علماء اسلامی در کشور عربستان سعودی در مورد آذان از طریق رادیو ، تلویزون ، کمپیوتر و کست طی فتوای شرعی مینویسند :

«آذان فرض کفایه است، مضافاً بر اینکه وسیله ای برای اعلام فرا رسیدن وقت نماز و دعوت برای آنست، و پخش آذان از طریق (دستگاه پخش صوت) که از قبل ضبط شده برای اعلان وقت نماز کافی نیست، و بلکه بر مسلمانان لازمست که در وقت دخول نماز کسی را از بین خود که می تواند آذان را به نیکویی اداء کند انتخاب کرده تا آذان دهد».

دار الافتاء می افزاید : ولوکه این آذان از جمله آذان های حرمین شریفین باشد ، طوریکه در برخی از کشور ها در وقت نماز از طریق لودسپیگر از نوار ثبت شده بنشر میرسد . آذان های ثبت شده به هیچ صورت جانشین آذان مؤذن مسجد در وقت نماز شده نمیتواند . بلکه واجب است مؤذن شخصا برای نماز آذان دهد، به دلیل آنکه ثابت شده که پیامبر اسلام برای آذان امر فرمودند، و اصل در امر بر وجوب است». (برای معلومات مزید مراجعه شود به « فتاوی اللجنته الدائمة » (6 / 66 ، 67) . همچنین « رابطة العالم الإسلامي » مکه بتاريخ 1406 هـ فتوای ذیل را صادر نموده اند : «اكتفاء کردن به آذان رادیو در مساجد در وقت فرارسیدن نماز و پخش آن از طریق دستگاه و مشابه آن؛ صحیح نیست، و استفاده از آن برای ادای این عبادت (آذان) جایز نیست، و آذان مشروع با آن حاصل نمی یابد، و بر مسلمانان واجب است در هریک از اوقات نمازهای فرض مستقیماً آذان دهند، در هر مسجدی که باشد، آنگونه که مسلمانان از زمان پیامبرمان صلی الله علیه وسلم تابحال بر آن بودند».

جواب دادن و تکرار عبارت مؤذن کامپیوتری

آذانی که ضبط ، ثبت شده باشد و از طریق لودسپیگر از طریق کامپیوتر یا موبایل یا رادیو پخش شود، بعنوان آذان حقیقی محسوب نمی شود، زیرا مؤذن آنرا در وقت نماز سر نمی دهد، و لذا جواب دادن به آن و تکرار عبارات مؤذن مشروع نیست. از شیخ ابن عثیمین رحمه الله سوال شد: آیا آذانی که از طریق رادیو و تلویزیون پخش می شود باید اجابت شود؟

جواب فرمودند : «آذان از دو حالت خارج نیست:

حالت اول: آذان بر روی هوا باشد، یعنی مؤذن آذان را در وقت نماز سر می دهد، در اینحالت اجابت می شود به دلیل عمومیت امر پیامبر صلی الله علیه وسلم که فرمودند: «إذا سمعت النداء فقولوا مثل ما يقول المؤمن» «هرگاه آذان را شنیدید مثل آنچه که مؤذن می گوید، بگویید» (متفق علیه). فقط علماء ، که رحمت خدا بر آنها باد فرموده اند: اگر نمازی که برای آن آذان داده می شود اداء شده باشد (آذان) پاسخ داده نشود.

حالت دوم: هرگاه آذان ضبط شده باشد، و آن آذان در وقت نماز نباشد، در اینحالت اجابت نمی شود، زیرا این آذان حقیقی نیست، یعنی کسی که آنرا می شنود با شنیدن آن برای ادای نماز بر نمی خیزد، بلکه آن آذان تنها صدای ضبط شده ای از آذان سابق است (که وقتش گذشته)». «مجموع فتاوی الشیخ ابن عثیمین» (12 / 196) .

همچنین شیخ عبدالعزیز ابن باز رحمه الله در جواب به سوالی مشابه می فرماید: «اگر آن آذان (که از رادیو پخش می شود) در وقت نماز سر داده می شود در اینحالت اجابت آن مشروع است ، بعد از آن

آذان واقمه برای نماز

احادیث مربوط به اجابت مؤذن و دعای مقام محمد را ذکر می کنند.» «مجموع فتاوی ابن باز» (363/10).

خلص حکم :

اجابت آذانی که از کامپیوتر یا موبایل و یا تلویزیون و رادیو پخش می شوند، چنانکه در وقت نماز سر داده شوند، و شخص با شنیدن آن برای ادای نماز برمی خیزد، در آنصورت اجابت کلمات آذان مشروع است، مگر آنکه نمازی که آذان برای آن داده می شود قبلاً اداء شده باشد. اما اگر آذان پخش شده در وقت نماز نباشد، اجابت آن مشروع نیست.

یادداشت:

آذان از آنجائی که اعلانی برای شعائر اسلامی است و در آن اباحت عقیدتی و عملی (از قبیل توحید، رسالت و نماز) نهفته است اسلام بدان اهمیت داده و مؤذنین را از اجر و ثواب خاصی بهرمندساخته است.

چرخاندن روی مؤذن در وقت آذان

در مورد اینکه آیا چرخاندن روی مؤذن در وقت گفتن «حی علی الصلاة و حی علی الفلاح» سنت است یا خیر باید گفت ؟

طوریکه در فوق هم یاد آور شدیم : در حدیثی که در بخاری و مسلم از ابو جحیفه روایت گردیده آمده: «... وَأَذَّنَ بِلَالٍ، قَالَ: فَجَعَلْتُ أَتَّبِعُ فَأَهْ هَهُنَا وَهَهُنَا، يَقُولُ يَمِينًا وَشِمَالًا: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ؛ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ..» (متفق علیه) (زمانیکه .. بلال آذان گفت، و می دیدم که او سر خود را به این سمت و آن سمت حرکت می دهد تا اینکه صدای آذانش به همه طرف برسد، و در سمت راست و چپ خود می گفت: «حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ؛ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ..».

جمهور علماء میگویند :

سنت است که شخصی مؤذن به هنگام گفتن «حی علی الصلاة» رویش را به طرف راست و به هنگام گفتن «حی علی الفلاح» رویش را به طرف چپ برگرداند.

ولی امام مالک این سنت را انکار کرده است، و امام احمد و اسحاق بن راهویه گفتند : این برای مؤذنی است که بر بالای مناره آذان می دهد و قصد دارد با این چرخش صدایش را به مردم برساند (نه کسی که در داخل مسجد با میکروفون آذان می دهد) .

اما شیخ البانی در این بابت میفرماید : «چرخاندن سینه برای مؤذن هیچ اصلی در سنت ندارد و در احادیث وارد شده درباره چرخاندن گردن هج اشاره ای به آن نشده است» (تمام المنه (150).

سمت روی مؤذن در وقت آذان:

سنت اینست زمانیکه مؤذن در اجرای آذان باشد ، روی خویش را باید به سوی قبله بگرداند و آذان بگوید، ناگفته نماند که علمای تمام مذاهب بر این مسئله اجماع دارند، روی مؤذن باید در وقت آذان باید بسوی قبله باشد .

استاد سید سابق رحمه الله در کتاب « فقه السنة » مینویسد: « ابن المنذر گفته است: اجماع بر آنست که ایستادن رو به قبله برای گفتن آذان سنت است. زیرا در آن حالت صدای مؤذن رساتر است. و مؤذنان پیامبر صلی الله علیه و سلم رو به قبله آذان می گفتند. اگر مؤذن رو به قبله آذان نگوید، مکروه است، لیکن آذانش درست است » .

آذان و وضوء:

در کشور عزیز ما افغانستان عادت مردم طوری است که گفتن آذن بدون وضو را جواز نمی دانند بلکه وضو را برای مؤذن واجب می شمارند ، در حالیکه گفتن آذان بدون وضوء جایز است ،

آذان واقامه برای نماز

ووضوء گرفتن برای آذان مستحب بوده نه واجب ، چرا که دلیلی برای وجوب وضوء گرفتن برای آذان در شرع وارد نشده است.

اگر چه برخی از علماء حدیثی را در مورد وجوب وضوء گرفتن برای آذان روایت نموده اند ، ولی سند این حدیث صحیح نیست: «لا یؤذن إلا متوضی» یعنی: کسی نباید آذان بگوید مگر وضوء گرفته باشد.

اما دلیل استحباب وضوء برای آذان حدیث مهاجر بن قنفذ است که گفته: «أنه سلم علی النبی صلی الله علیه وسلم و هو یتوضأ فلم یرد علیه حتی توضأ، فرد علیه و قال : إنه لم یمنعنی أن أرد علیک إلا أنى کرهت أن إ ذکر الله إلا علی طهاره» (گوید : در حالی که پیامبر صلی الله علیه وسلم وضوء می گرفت بر او سلام کردم، پیامبر صلی الله علیه وسلم جواب نداد تا اینکه وضوء پیش تمام شد، سپس جواب سلام را داد و فرمود: به این دلیل جواب سلامت را ندادم که دوست نداشتم بدون وضوء ذکر خدا را بر زبان آورم). (احمد و ابوداود (17) و نسائی و ابن ماجه (350)، آن را روایت کرده اند، ابن خزیمه روایت این حدیث را، «صحیح» دانسته است. و آذان هم نوعی از ذکر باری تعالی است لذا شایسته است که برای آن بدن طاهر باشد.

یادداشت:

امام شافعی گفتن آذان را بدون طهارت مکروه می دانند، ولی امام احمد و امام صاحب ابو حنیفه و سایر علماء آنرا مکروه نمی دانند.

کسی که بی وضوء باشد (حدث اصغر) بر طبق رأی تمامی فقها آذان گفتن او درست است، اما کسی که جنب باشد (حدث اکبر) بعضی از فقها مانند امام احمد و اسحاق آذان گفتن وی را منع کرده اند، اما به دلیل نداشتن دلیل بر منع آن صحیح آنست که آذان گفتن شخص جنب هم صحیح باشد. و در مورد اقامه هم باید گفت که حکم آن هم شبیه آذان است، اما باید در نظر داشت که معمولاً بعد از اقامه بلافاصله نماز خوانده می شود، و لازمه این آنست که شخصی که اقامه می گوید حتماً باید وضوء داشته باشد تا به نماز برسد!

بلال مؤذن رسول الله:

بلال بن رباح، یکی از اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم و از سابقین در پذیرفتن اسلام است. اصل او حبشی (اتیوپی امروز) است. (در بین سال های 578 تا 582 میلادی در مکه متولد شد. او برده امیه پسر خلف بود) و بعد از این که اسلام آورد امیه او را مورد آزار ، اذیت و شکنجه قرار داد ؛ تا سرانجام، حضرت ابوبکر رضی الله عنه او را خرید و آزاد کرد.

او مؤذن پیامبر صلی الله علیه وسلم در سفر و حضر بود. در بیشترین جنگ های پیامبر صلی الله علیه وسلم شرکت ورزیده است . و در جنگ بدر، هنگامی که چشم بلال به «امیه بن خلف» همان کافری که به دست او بارها در مکه شکنجه شده بود افتاد، با فریاد، توجه مسلمانان را به او جلب نمود و او را به قتل رساندند.

بلال بعد از رحلت پیامبر حاضر نشد دیگر آذان بگوید، و میگفت به هرجایی که مینگرم پیامبر صلی الله علیه و سلم را بیاد میاورم که برایش بسیار سخت میگذشت، لذا بعد از وفات رسول الله صلی الله علیه وسلم ، رخت سفر بست ، شهر مدینه که شهر پر خاطره برای حضرت بلال بود رها و به سرزمین شام (دمشق پایتخت امروزی کشور سوریه) مهاجر شد و در سن شصت و سه سالگی در اثر مرضی وبا، در سال بیستم هجری در گذشت. (تهذیب الکمال، جلد 4، صفحه 290).
مدفن او، در قبرستان «باب الصغیر» در شهر دمشق کشور سوریه موقعیت دارد .
مؤرخین می نویسند زمانی که لحظات مرگ حضرت بلال حبشی فرا رسید ،

آذان واقامه برای نماز

زنش فریاد زد در حالی که اشک از چشمش می ریخت به فریاد صدا می داد و می گفت: وای بر من وای بر من ، این چی بلا شد که بر سر من آمد .

در همین لحظه حضرت بلال گفت :

اوه چه خوشحالی و چه روز خوشی است ، خوشحال در این هستم که : فردا صبح به دیدار عزیزانم: محمد و سایر یارانم وصلت می کنم .

مؤرخین مینویسند :

حضرت بلال فقط دو بار پس از وفات پیامبر صلی علیه و سلم آذان گفته است، آنهم پس از اینکه از سفرش به مدینه بازگشت و آذان گفت، و آذانش سبب شد مردم دوران پیامبر صلی الله علیه و سلم را بیاد بیاورند و گریان کنان به خارج از خانه شان و کوچه ها سرازیر شدند !

حضرت بلال مرد بهشتی است:

از جمله اشخاصیکه در دنیا مژده جنت را دریافت کردند یکی هم حضرت بلال بن ابی رباح میباشد . طبرانی و ابن عدی با سند صحیح از ابی امامه روایت می کنند که پیامبر صلی الله علیه و سلم فرمود: «دخلت الجنة فسمعت خشفة بين يدي، قلت: ما هذه الخشفة؟ فقيل: هذا بلال يمشي امامك» (وارد بهشت شدم، پیشاپیش صدای راه رفتن پاهای کسی را شنیدم. گفتم: این صدا چیست؟ به من گفته شد: این بلال است که در پیشروی شما راه می رود). (صحیح الجامع الصغیر: (3364). از ابن عباس روایت شده که رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: «دخلت الجنة ليلة اسرى بي فسمعت من جانبها وجساً. فقلت: يا جبريل ما هذا؟ قال: بلال المؤمن» (شبی که به بیت المقدس برده شدم وارد بهشت شدم، از طرف بیت المقدس آوازی شنیدم. گفتم: ای جبرئیل! این چیست؟ گفت: او بلال مؤذن است).

یادداشت:

مؤرخین مینویسند: برای پیامبر صلی الله علیه و سلم سه مؤذن بود ، یکی حضرت بلال ، دیگری ابو محذوره و سومی عمرو ابن ام مکتوم رضی الله عنهم جميعاً. عبدالله بن قیس العامری معروف به ابن ام مکتوم، «عبدالله بن قیس قرشی عامری» نام دارد. همچنین نام عمرو نیز برای وی گفته شده است. وی از جمله اولین کسانی بود که به دین اسلام مشرف شد ، و بعد از مصعب بن عمیر (رضی الله عنه) و پیش از رسول الله صلی الله علیه و سلم به مدینه هجرت کرد . وی در مدینه به تعلیم قرآن عظیم الشان به مردم مشغول شد . ابن ام مکتوم شخصی نابینا بود و به همراه بلال و سعد و القرظ و ابومحذوره (که مؤذن مکه بود) به دستور رسول الله صلی الله علیه و سلم - آذان می گفت.

مؤرخین مینویسند : زمانیکه رسول الله صلی الله علیه و سلم ، به غزوات میرفت و یا در حالتیکه شخصاً از شهر مدینه بیرون میرفت ، وی را به جانشینی خود انتخاب می کرد تا برای مردمی که در مدینه بودند امامت کند. گفته شده است پیامبر صلی الله علیه و سلم وی را سیزده بار به جای خود امیر مدینه قرار داده است .

عروة می گوید: روزی رسول الله صلی الله علیه و سلم با تعدادی از مردان قریش نشستند بود که در میانشان عتبه بن ربیعہ نیز وجود داشت پس ابن ام مکتوم آمد در حالی که سوالی داشت. در همین اثنا رسول الله صلی الله علیه و سلم - (به دلیل مشغول بودن به سران قریش) توجه اش به آن نشد ، در همین این آیه نازل گردید: « عبس وتولى . أن جاءه الأعمى». (چهره در هم کشید و روی گرداند آنگاه نابینا به نزد وی آمد)

از براء رضی الله عنه روایت است که گفت: وقتی آیهی (مومنان خانه نشین با مجاهدانی که با مال و جان خود در راه خدا جهاد می کنند یکسان نمی باشند) نازل گردید، رسول الله صلی الله علیه و سلم - زید

آذان واقامه برای نماز

را صدا زد و او را دستور داد که آن را بنویسد. زید استخوان کتف شتری را آورد و آن را نوشت. پس در این هنگام ابن ام مکتوم آمد و از نابیایی خود شکایت برد پس این بخش از آیه نازل شد: «غیر اولی الضرر» (آنانی که زیان دیده نیستند).

از ابو لیلی روایت است که ابن ام مکتوم گفت: ای پروردگارم! عذر من را نازل کن. پس این آیه نازل شد که: «غیر اولی الضرر» اما وی بعدها نیز به جهاد می‌رفت و می‌گفت: بیرق را بدست من بدهید که من کورم و نمی‌توانم فرار کنم! و مرا میان دو صف قرار دهید.

وی در زمان خلافت حضرت عمر بن خطاب به همراه سعد بن ابی وقاص در جنگ قادسیه شرکت داشت و گفته شده است در همان جنگ به شهادت رسیده است و برخی مؤرخین گفته اند که: پس از بازگشت از جنگ قادسیه در مدینه وفات یافته است.

صدای آذان از روی کره زمین قطع نمیشود:

صدای آذان در کره زمین در طول 24 ساعت هیچ وخت ختم و قطع نمیشود، هر زمانیکه صدای آذان در یک منطقه به پایان برسد بلافاصله در جای دیگری آغاز میشود.

اگر توجه فرموده باشید، بصورت عموم گفتن آذان مجموعاً 4 دقیقه را در بر میگیرد، و زمین دارای 360 خط فرضی از قطب شمال به قطب جنوب است که معادل 360 درجه میباشد؛ هنگامی که برای مثال ظهر شرعی در خط 1 شروع میشود، 4 دقیقه طول میکشد تا ظهر شرعی در خط 2 شروع شود، و این مدت معادل زمان نیست که در خط یک آذان گفته میشود.

به این ترتیب 360 ضرب در 4 میشود 1440 دقیقه که معادل 24 ساعت است.....

الله اکبر والله الحمد... اینجاست که خدای متعال خطاب به پیامبرش صلی الله علیه وسلم میفرماید:

« و رفعنا لک ذکرک » یعنی ذکر و یاد تو را بلند کردیم... یعنی حداقل در هر آذان که یادی از

پیامبر میشود و اسم مبارکش ذکر میگردد. پس هیچ دقیقه ای روی کره ی زمین نیست مگر آنکه اسم رسول خدا آورده شود.

تعجب اور نیست که ویلیام اوارت گلدستون « **William Ewart Gladstone** » صدراعظم

انگلستان در بیانیه خویش در برابر پارلمان انگستان گفت: « تا هنگامی که نام محمد در مأذنه ها بلند است و کعبه پا برجاست و قرآن راهنما و پیشوای مسلمان است، امکان ندارد پایه های سیاست ما در سرزمین های اسلامی استوار و برقرار گردد»

پایان

آذان و اقامه برای نماز

فهرست مندرج :

1	- مقدمه
2	- تاریخچه آذان
3	- صفت آذان
4	- الفاظ آذان
5	- ترجمه آذان
6	- فضیلت آذان
7	- حکم آذان
8	- حکم آذان قبل از نماز چیست؟
9	- دعای بعد از آذان
10	- خصوصیات مؤذن
11	- اقامه (تکبیر)
12	- کیفیت اقامت
13	- روش اول اقامه
14	- ترجمه اقامه
15	- مستحب بودن ترجیح
16	- آنچه هنگام شنیدن آذان و اقامه گفته می‌شود
17	- فاصله بین آذان و اقامه
18	- نهی بیرون رفتن از مسجد بعد از آذان
19	- آذان و اقامه برای نماز قضایی
20	- حکم جماعت بدون آذان
21	- آیا اقامه برای شروع نماز واجب است؟
22	- فاصله بین اقامت و تکبیر تحریمه
23	- آذان برای نماز در مسافرت
24	- آذان و اقامه برای زنان
25	- عبارت « الصلاة خیر من النوم » در آذان
26	- حکم شرعی در مورد آذان رادیو، تلویزیون و کامپیوتر
27	- جواب دادن و تکرار عبارت مؤذن کامپیوتری
28	- چرخاندن روی مؤذن در وقت آذان
29	- سمت روی مؤذن در وقت آذان
30	- آذان و اقامه برای زنان
31	- عبارت « الصلاة خیر من النوم » در آذان
32	- حکم شرعی در مورد آذان رادیو، تلویزیون و کامپیوتر
33	- جواب دادن و تکرار عبارت مؤذن کامپیوتری
34	- چرخاندن روی مؤذن در وقت آذان
35	- سمت روی مؤذن در وقت آذان
36	- آذان و وضوء
37	- بلال مؤذن رسول الله
38	- حضرت بلال مرد بهشتی است
39	- صدای آذان از روی کره زمین قطع نمیشود

آذان واقامه برای نماز

آذان واقامه برای نماز
تتبع، نگارش و نوشته از:
الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
وداکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »
ادرس ارتباطی : saidafghani@hotmail.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**